

Nodibinājums Allažu bērnu un ģimenes atbalsta centrs

Sociālās rehabilitācijas pakalpojums bērniem ar uzvedības traucējumiem, kuri cietuši no vardarbības “Foršā Māja”

Ilgstošās intervences apraksts

Lai vislabākajā veidā informētu par FOrMA pakalpojumu, šī dokumenta teksts ir pilnveides stadijā. Tādēļ lūdzam sekot līdzi www.allazuatbalstacentrs.lv mājaslapā ievietotajām aktuālajām versijām.

Lūdzu, sūtiet ieteikumus, iebildumus teksta pilnveidošanai uz:
uldis@allazuatbalstacentrs.lv

Šis dokuments veidots, par pamatu ņemot mūsu ciešas sadarbības partnera no Lielbritānijas “The Mulberry Bush school” dokumentu “Statement of purpose”, kam savu piekrišanu devis
The Mulberry Bush ģenerāldirektors John Turberville

<https://mulberrybush.org.uk/our-school/>

1. Kas ir FOrMA

“Foršā Māja”, saīsināti “FOrMA”, ir nodibinājuma “Allažu bērnu un ģimenes atbalsta centrs” (Reģ.Nr. 40008151059, Nr. 44 Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrā) sociālās rehabilitācijas pakalpojums, kas savu darbību uzsāk 2024. gadā.

Pakalpojums ir paredzēts bērniem ar uzvedības traucējumiem, kuri ir cietuši no vardarbības. Mērķis ir nodrošināt, lai bērns spētu atgūt fizisko un psihisko veselību un integrētos sabiedrībā.

Pakalpojuma sniegšana notiek saskaņā ar Labklājības ministriju noslēgto līgumu, id. Nr. LRLM 2023/38, un tas atbilst Ministru kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumu Nr. 338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” vispārīgajām prasībām.

Šim pakalpojumam vēl nav analoga Latvijā. Būtībā tā ir ilgstoša intervence, kurā tiek īstenots Lielbritānijas sadarbības partnera “*The Mulberry Bush School*” darba modelis, kas adaptēts Latvijas apstākļiem.

Saturs

1. KAS IR FORMA	2
2. SOCIĀLĀS REHABILITĀCIJAS PAKALPOJUMA NOLŪKS	4
2.1. Pakalpojuma izveides pamatojums no Labklājības ministrijas.	4
2.2. FOrMA klienti un viņu vajadzības	4
3. FORMA DARBA PRINCIPI UN SASNIEDZAMIE REZULTĀTI	8
3.1. FOrMA teorētiskā bāze un pamatprincipi	11
3.1.1. Biopsihosociālais modelis	11
3.1.2. Traumu izprotoša pieeja	11
3.1.3. Reflektēšanas kultūra	14
3.1.4. Foršā Māja rehabilitācijas darba modelis praksē	15
4. SADARBĪBA	16
4.1. Sadarbība ar bērnu ģimenēm, vecākiem/ aprūpētājiem un pašvaldību	16
4.2. Rehabilitācijas darba plānošana	18
5. SOCIĀLĀ REHABILITĀCIJAS PAKALPOJUMA “FORŠĀ MĀJA” SNIEGŠANAS VIETA	19
5.1. FOrMA vide: teritorija, ēka un telpas	19
6. BĒRNU DROŠĪBAS UZTURĒŠANA	19
6.1. Bērna privātās dzīves neaizskaramības nodrošināšana, ētikas principu ievērošana un darbība bērna labākajās interesēs.	20
6.2. Ierosinājumu un sūdzību iesniegšanas kārtība	20
7. IZGLĪTOŠANA	21
8. VESELĪBAS APRŪPE	21

2. Sociālās rehabilitācijas pakalpojuma nolūks

2.1. Pakalpojuma izveides pamatojums no Labklājības ministrijas.

Saskaņā ar Valsts kontroles 2022. gadā veikto revīzijas ziņojumu “Vai bērnam ar uzvedības problēmām un tā ģimenei ir iespēja saņemt nepieciešamo atbalstu?” Latvijā ir vismaz 10 000 bērnu, kuriem jau ir izveidojušies uzvedības traucējumi (bērni, kuri klaiņo, ubago, lieto apreibinošas vielas vai arī ilgstoši un bez attaisnojoša iemesla neapmeklē izglītības iestādes), bet vēl 36 000 bērnu pastāv uzvedības problēmu iestāšanās risks (bērni ir cietuši no vardarbības vai cita noziedzīga nodarījuma, atrodas ārpusģimenes aprūpē vai dzīvo ģimenē, kurā ir riski nepietiekamai bērna aprūpei u.c.). Bērni, kuri atrodas kādā no šīm nedrošajām situācijām, nesaņem viņu vecumam un individuālajām īpašībām nepieciešamo aprūpi, un viņu vajadzības netiek nodrošinātas. Bieži bērniem izveidojas kāds no nedrošās piesaistes veidiem, bērniem ir psiholoģiskas traumas pazīmes. Ilgstoša atrašanās nelabvēlīgos apstākļos veido tā saukto komplekso attīstības traumu, kas izpaužas grūtībās vadīt savas emocijas, garastāvokli un uzvedību vecumam atbilstošā veidā, kas savukārt apgrūtina iekļaušanos grupā (kopienā, sabiedrībā) un izglītošanos.

Bērni, kuri ilgstoši atradušies traumējošā situācijā, nespēj ilgstoši atgūties, viņu nervu sistēmai nepieciešama stabilizēšana, līdz ar to ministrijas ieskatā bērniem nepieciešams kvalitatīvs, ilgstošs sociālās rehabilitācijas pakalpojums institūcijā, kuras personāls ir īpaši apmācīts darbam ar bērniem, kuri piedzīvojuši ilgstošu vai nozīmīgu traumu.

2.2. FOrMA klienti un viņu vajadzības

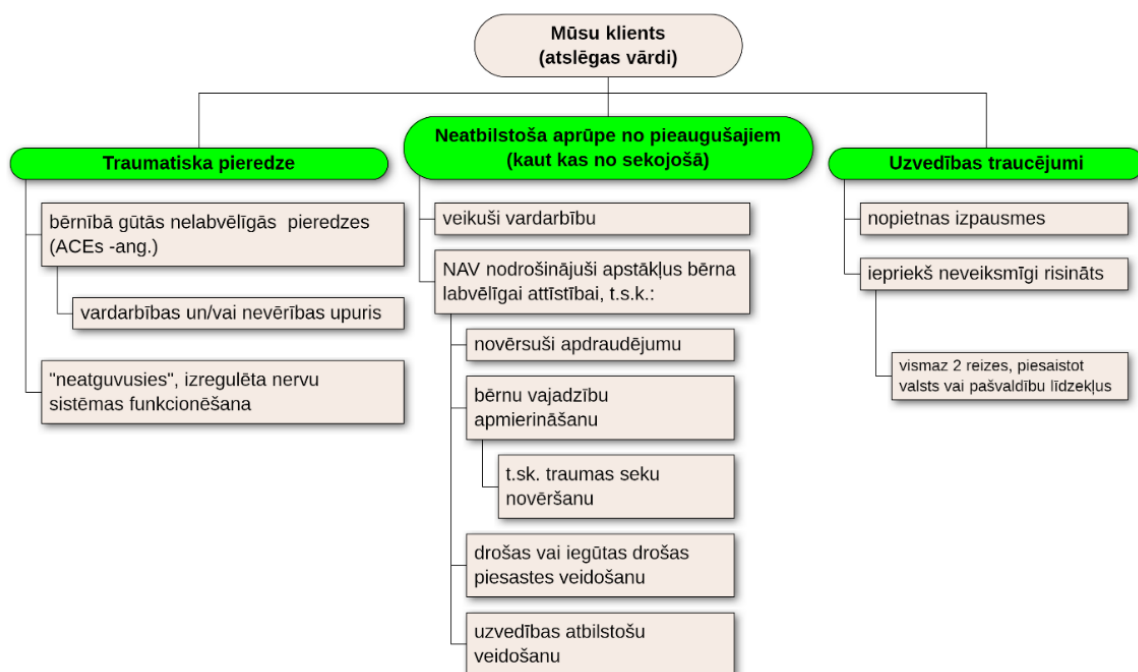
FOrMA sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumu 5-13 gadu vecuma bērniem ar nopietnām, pastāvīgām uzvedības problēmām, kas izpaužas dažādās vidēs-mājvietā, mācību iestādē, plašākā sabiedrībā un atbilst uzvedības traucējumu pazīmēm.

Mūsu klienti ir pieredzējuši vardarbīgu izturēšanos pret viņiem un ir tikuši psiholoģiski traumēti.

Iepriekš šo bērnu uzvedības problēmas jau vairākas reizes ir mēģināts risināt ar valsts vai pašvaldības nodrošinātajiem pakalpojumiem, bet nesekmīgi.

Pakalpojuma sniegšanas laiks ir līdz trīs gadi.

Attēls Nr. 1. FOrMA klienta būtiskākās pazīmes.

Institūcijām un bērnu likumiskajiem pārstāvjiem, kas ar bērna dzīvesvietas Sociālā dienesta starpniecību apsver novirzīt bērnu uz “Foršās Mājas” īstenoto sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, zemāk sniegts iespējamais bērnu problemātiskās uzvedības veidu apraksts:

klaiņošana, apreibinošu vielu lietošana, izglītības iestādes neapmeklēšana, grūtības satikt ar citiem, izaicinoša izturēšanās, nepaklausība, spītība, nesavaldība, dusmu uzliesmojumi, pāri nodarīšana (agresija, sišana, pazemošana, dzīvnieku mocīšana), mantas bojāšana, zagšana, noteikumu un sabiedrības normu pārkāpšana.

Bērni, kas šādi uzvedas, sabiedrībā visbiežāk tiek nosodīti un uzskatīti par nevēlamiem.

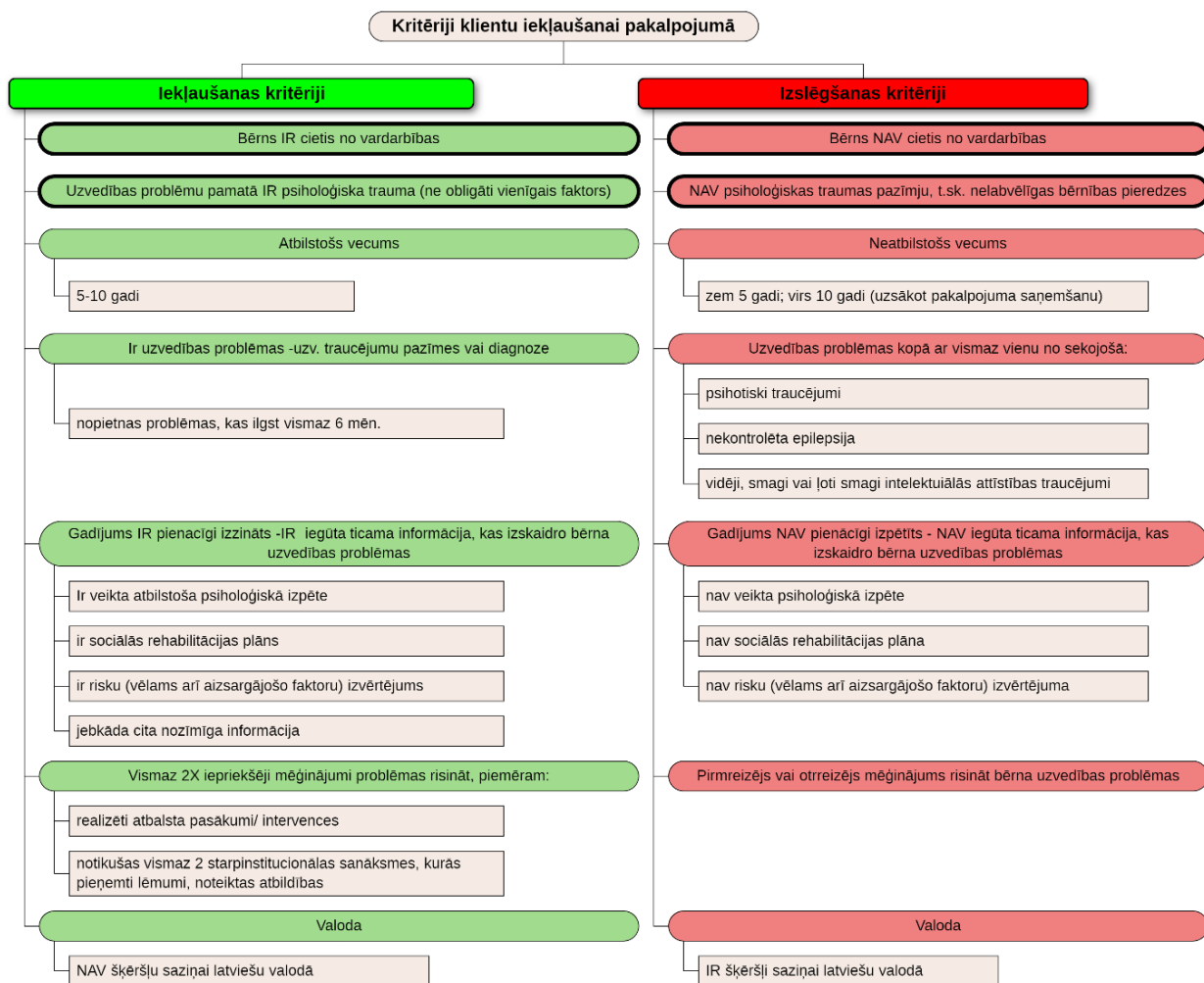
Foršās Mājas sniegtā rehabilitācijas pakalpojuma pamatā ir pārliecība, ka šie bērni vienkārši nespēj savu uzvedību efektīvi vadīt patstāvīgi, vai, saņemot norādes no pieaugušajiem - sakarā ar traumētas nervu sistēmas funkcionēšanas īpatnībām. Tādēļ viņiem ir nepieciešams īpašs atbalsts, saņemot ārēju regulāciju no pieaugušajiem, - lai ar laiku bērni iemācītos kopīgi ar pieaugušajiem un pēc tam arī pašregulēties, -vadīt savas emocijas un uzvedību.

Vispilnīgāko informāciju par uzvedības traucējumiem, klīniskajiem algoritmiem un pacientu ceļiem var atrast:

<https://www.spkc.gov.lv/lv/kliniskie-algoritmi-pacientu-celi-indikatori-esf-projekts>

(Meklēt sadaļu «Bērnu garīgā (psihiskā) veselība ➔ BĒRNU PSIHISKĀS (GARĪGĀS) VESELĪBAS JOMĀ, 2023. ➔ Uzvedības traucējumi)

Attēls Nr2. Kritēriji klientu iekļaušanai pakalpojumā

FORMA klientu atlases kritērijos neiekļauj konkrētus izglītības programmas kodus, bet saskaņā ar pastāvošo kodu piešķiršanas sistēmu, FORMA klientiem atbilstoši būtu kodi 5.7. Būtiski, lai ir veikta bērna psiholoģiskā izpēte, kur novērtētas arī kognitīvās spējas un izstrādāti ieteikumi bērna izglītošanai atbilstoši individuālajām īpatnībām.

3. FOrMA darba principi un sasniedzamie rezultāti

Sociālās rehabilitācijas pakalpojuma “Foršā Māja” pamatā ir 3 pamatprincipi

Traumu izpratoša pieeja

Reflektēšanas kultūra

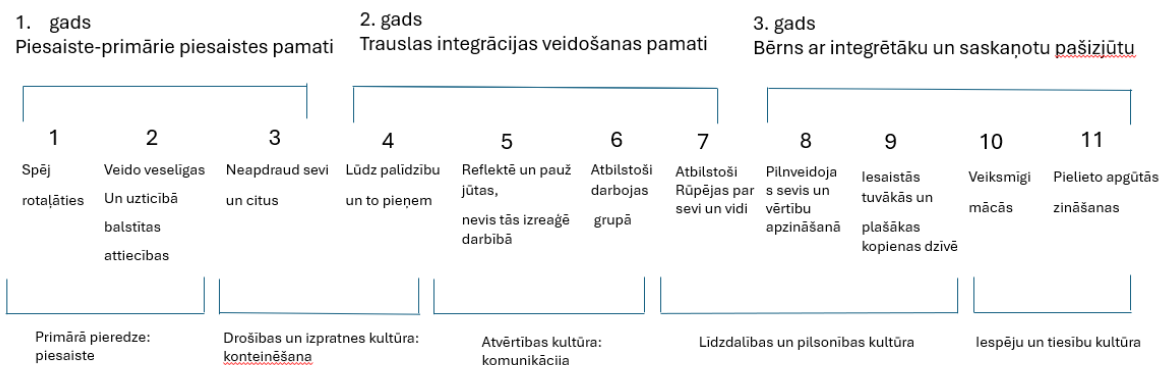
Sadarbība

FOrMA darba principi ir veidoti, pārņemot un adaptējot Latvijas apstākļiem Lielbritānijas partnera “*The Mulberry Bush School*” īstenoto darba modeli.

Bērna progresu visa rehabilitācijas procesa gaitā raksturo šādi 11 sasniedzamie rezultāti

- 1) izmanto un pielieto apgūtās zināšanas un prasmes;
- 2) veiksmīgi mācās;
- 3) iesaistās kopienas dzīvē;
- 4) pilnveidojas sevis un vērtību apzināšanā;
- 5) atbilstoši rūpējas par sevi un vidi;
- 6) atbilstoši darbojas grupā;
- 7) reflektē un komunicē par savām izjūtām, nevis izreaģē tās darbībā;
- 8) lūdz palīdzību un to pieņem;
- 9) neapdraud sevi un citus;
- 10) veido veselīgas un uzticībā balstītas attiecības;
- 11) spēj rotaļāties

Attēls Nr.3. Bērna attīstības progress saskaņā ar *The Mulberry Bush* skolas modeli.

Bērna un viņa vajadzību padziļināts novērtējums tiek veikts pirmajās nedēļās kopš ieviešanas FOrMA. Saliekot kopā visu iegūto informāciju, tai skaitā to, kas iegūta no institūcijām, piesakot bērnu šim pakalpojumam, tiek izveidoti bērna aprūpes, izglītošanas un atbalsta intervenču plāni. Visu pakalpojuma saņemšanas laiku tiek rūpīgi sekots līdzi bērna progresam, un pēc vajadzības tiek veiktas savlaicīgas izmaiņas rehabilitācijas darbā.

Foršā Māja darbojas pēc terapeitiskas kopienas principiem. Tas nozīmē sakārtotu, organizētu vidi, kurā savstarpējās attiecības, dienas kārtības struktūra un aktivitātes ir mērķtiecīgi veidotas tā, lai palīdzētu visu iesaistīto cilvēku labbūtībai (gan klientu, gan personāla). Savstarpējā mijiedarbība ir pamats pārmaiņām, un jebkas, kas notiek šai mijiedarbībā, ir iespēja iemācīties.

Reflektēšanas kultūra rosina klientiem un personālam būt ieinteresētiem un uzmanīgiem pret sevi un vienam pret otru, un tādējādi viss personāls ir rehabilitējošā procesa daļa. Terapeitiskās kopienas pamatideja ir drīzāk “kopā būšana”, nekā “kaut kā darīšana”. Katram kopienas dalībniekam ir iespēja izjust piederības izjūtu, dodot savu ieguldījumu kopienas dzīvē atbilstoši savām spējām.

FOrMA realizētajā sociālās rehabilitācijas darbā būšana grupā ir īpaši nozīmīga. Grupa atspoguļo, pastiprina un maina tajā esošo cilvēku emocionālo dzīvi, veido pieprasījumu pēc emociju regulācijas, un tādēļ grupa ir piemērota vide, kur pārstrādāt iegūto (arī traumatisko) pieredzi, izpaust nepiepildītās vajadzības un iegūt rehabilitējošu atbalstu. Bērniem dzīvošana grupā piedāvā attiecības ar vienaudžiem, lomu modeļus, iespēju atrast savu vietu tajā un iespēju dod savu ieguldījumu grupai, sajusties pieņemtam un vērtīgam.

Foršās Mājas darbā tiek praktizēts sekojošs grupu darbs: ikdienas kopā būšana, sarunas aplī, saskaņota plānošana un plānu pilnveidošana, speciālistu/skolotāju/sociālo audzinātāju sapulces, personāla un bērnu kopējas sapulces, dažādas plānotas ikdienas nodarbes, daudz runāšanās par sevi un sevi attiecībās ar citiem; dalība mācību un mājas dzīves grupās u.c.

3.1. FOrMA teorētiskā bāze un pamatprincipi

3.1.1. Biopsihosociālais modelis

FOrMA sociālās rehabilitācijas pakalpojums veidots saskaņā ar biopsihosociālo modeli, kas uzskata, ka cilvēka labklājību un veselību ietekmē bioloģiski, psiholoģiski un sociāli faktori.

3.1.2. Traumu izprotoša pieeja

Traumu izprotoša (*trauma-informed*) pieeja ir pamatā jebkuram FOrMA rehabilitācijas darba aspektam. Šī pieeja nozīmē to, ka tiek izprasta un ņemta vērā katra bērna piedzīvoto emocionālo traumu ietekme uz viņa pašreizējo funkcionēšanu. Tā palīdz identificēt bērnu būtiskās vajadzības un nosaka individualizētu pieeju katram.

FOrMA piedāvātajā pakalpojumā jēdzienu “trauma” izprot sekojoši

SAMHSA (*Substance abuse and mental health services administration*) piedāvātā traumas definīcija: ”Individuāla trauma rodas notikuma, vairāku notikumu vai apstākļu kopuma rezultātā, ko indivīds ir pieredzējis kā fiziski vai emocionāli kaitējošu vai dzīvību apdraudošu un kam ir ilgstoša nelabvēlīga ietekme uz indivīda funkcionēšanu un mentālo, fizisko, sociālo, emocionālo vai garīgo labklājību” (no angļu valodas tulkoja U. Ābele; iegūts no: https://ncsacw.acf.hhs.gov/userfiles/files/SAMHSA_Trauma.pdf, 7.lpp)

Vienkārši traumu var arī aprakstīt kā tādu atsevišķu vai vairāku (arī ilgstošu) notikumu iedarbību, kas cilvēkam reaģējot uz tiem, pārsniedz iespējas tikt ar to galā (pārstrādāt) un integrēt pārdzīvoto, kas izpaužas nelīdzsvarotā, “izregulētā”, pārāk reaktīvā nervu sistēmas funkcionēšanā.

FOrMA darba modeļa teorētiskajā bāzē traumu izprotošas pieejas kontekstā ir integrēti principi no vairākām teorētiskām pieejām un modeļiem, piemēram, tādiem kā: psihodinamiskā pieeja, neirozinātnes atziņas; izpratne par piesaistes attiecībām, attiecībām grupā, organizētu un pielāgotu vidi, sociālo iemācīšanos

Psihodinamiskā pieeja

Kopumā psihodinamiskā pieeja FOrMA rehabilitācijas darbā organizē veidu, kā domāt par bērnu un personāla izjūtām un uzvedību.

FOrMA darbā īpaši svarīgi ir izcelt D.Vinikota (*D.Winnicott*) ieviestos konceptus “*holding*” un “*holding environment*”, kas pakalpojuma sniegšanas kontekstā nozīmē tādu institūcijas vides organizēšanu, kas sniedz bērniem bāzisku drošību, mieru un saudzīgu, izprošu attieksmi. Personālam tas nozīmē prasmi “konteinēt” (V. Biona (*W.Bion*) ieviests koncepts) jeb izturēt un spēt sevī “pārstrādāt” bērnu nevēlamās uzvedības ietekmes un attiecībā pret bērniem izturēties savaldīgi, ar izpratni par katra bērna traumu, nodrošinot viņiem atbilstošu ārēju regulāciju.

Plānotas vides kā terapijas koncepts

V. Biona idejas par procesiem grupā un M. Franklins (*M. Franklin*) “plānotas vides terapijas” (*planned environment therapy*) koncepts ir pamatā terapeitiskas jeb rehabilitējošas kopienas modelim, saskaņā ar kuru bērni dzīvo un darbojas kā grupa mērķtiecīgi organizētā vidē līdzās pieaugušajiem, kuri palīdz bērniem visos ikdienas dzīves aspektos. Bērni iemācās sadzīvot ar citiem, pieņemt un respektēt robežas.

Neirozinātne, skaidrojot bērnu labvēlīgas attīstības un traumas veidošanās neirobioloģiskos aspektus, apstiprina Dž. Bolbija (*J.Bowlby*) ieviestā piesaistes jēdziena būtību, uzsverot, ka bērna labvēlīgai attīstībai ir nepieciešama atbilstoša saikne ar pieaugušo jeb drošā piesaiste. Ja tas iztrūkst, veidojas kāds no nedrošās piesaistes veidiem. Ilgstoša pakļautība traumējošiem apstākļiem var izraisīt neirobioloģiskus traucējumus, kuri primāri ietekmē emociju un uzvedības regulāciju, pastiprinās apdraudējuma izjūta un bailes. Tam turpinoties, pavājinās saikne starp galvas smadzeņu prefrontālo garozu (“vadības centru”) un zemgarozas struktūrām. Rezultātā indivīds uz stresu reaģē primitīvi, -ar bailēm un pārlieku uzbudinājumu, nespējams izmantot prefrontālo zonu, kas palīdzētu atbilstoši izprast notiekošo, neregulēt emocijas un nomierināties. Šie bērni paši nespēj vadīt savas emocijas un uzvedību, un viņiem ir nepieciešams pieaugušo atbalsts jeb ārēja regulācija, kam sekmējoties var izveidoties iegūtā drošā piesaiste.

B. Perija (*B. Perry*) izveidotajā Neurosekvenciālās attīstības modelī aprakstītas atšķirības galvas smadzeņu un attiecīgo funkciju nobriešanā normālas attīstības un traumas gadījumā, norādot uz secību, kādā nobriest smadzeņu zonas un attiecīgās funkcijas: vispirms jāizveidojas spējai regulēt afektu (nomierināties), pēc tam spējai veidot saikni ar citiem cilvēkiem, un rezultātā -spējai reflektēt, mācīties, spriest. B. Perija modelis izskaidro, ka nav sagaidāma bērna atbilstoša spēja mācīties un pielietot iemācīto, ja viņš nespēj veidot atbilstošu saikni ar citiem (piemēram, ar pedagogu) un regulēt savas emocijas un impulsus (piemēram, lai koncentrētos uz mācīto). Līdzīgi ir ar spēju patstāvīgi izvēlēties situācijas kontekstam piemērotu uzvedību. Tādēļ FOrMa savu klientu izglītošanas procesā sākotnēji prioritizē nepieciešamību palīdzēt bērnam vispirms “nonākt” līdz iespējai mācīties, un tikai pēc tam sagaidīt akadēmiskus sasniegumus -vielas apguvi, sekmes utt.

Sakarā ar to, ka emocionālas traumas gadījumā ir apgrūtināta galvas smadzeņu garozas funkciju pilnvērtīga izmantošana, tai skaitā spēja verbalizēt savu pieredzi un izjūtas, vairāki ievērojami neirozinātni pārstāvoši autori (*B. van der Kolk, S.Porges, P.Levin, D. Siegel, A.Schore, B. Perry* u.c.) uzsver tādu intervenču izmantošanu traumas seku mazināšanā, kas regulē zemgarozas un smadzeņu stumbra struktūru aktivitāti, piemēram ritmiskas darbības un kustības, sensori, līdzsvara un elpošanas vingrinājumi utml, ko dēvē par *bottom-up* pieeju. Tikai vispirms sajūtoties droši savā ķermenī, spējot mazināt trauksmi un nomierināties (noregulēties), ir iespējams sākt veidot uzticībā balstītas attiecības ar citiem cilvēkiem un pēc tam “nonākt” pie spējas reflektēt, izprast un vadīt savas emocijas un uzvedību. Minēto nosacījumu realizācijai FOrMA ir izveidojusi klientiem piemērotu, attiecīgi aprīkotu un organizētu vidi, dienas kārtību un nodrošina arī speciālistu vadītas nodarbības papildus sociālo audzinātāju ikdienas atbalstošajai un palīdzošajai klātbūtnei bērniem.

Neurozināte arī pamato tehnoloģiju ieviešanu traumētu bērnu pašregulācijas sekmēšanai. Traumas seku mazināšanai kā papildinājums individuālajai psiholoģiskajai konsultēšanai un psihoterapijai FOrMA pakalpojumā tiek izmantotas biofeedback/EEG neurofeedback un neuroattēlveidošanas (*neuroimaging*) tehnoloģijas.

3.1.3. 3.1.3. Reflektēšanas kultūra

Strādājot ar psiholoģiski traumētiem bērniem, kuriem ir nopietnas uzvedības problēmas, darbiniekiem ir liela emocionālā slodze, jo viņi pastāvīgi sastopas ar to, ka bērni pret viņiem pauž tās negācijas, ko ir guvuši iepriekš, -nelabvēlīgās attiecībās ar saviem aprūpētājiem. Darbinieki var piedzīvot *projektīvo identifikāciju* (*termins psihodinamiskajā pieejā*) jeb riskē sākt justies un rīkoties tā, kā rīkojušies bērna agrīnie aprūpētāji, -uz ko bērni neapzināti provocē darbiniekus.

Vienīgi šo procesu izpratne un atpazīšana, un jo īpaši,-savstarpējais atbalsts ļauj darbiniekiem strādāt efektīvi un palikt veseliem. Regulāras grupu tikšanās un supervīzijas nodrošina savstarpēju dalīšanos ar pieredzēto un situāciju darbā ietekmes novērtēšanu, t.i.-reflektēt.

Reflektēšana grupā ļauj darbiniekiem kritiski izvērtēt savu un kolēģu reakcijas un uzvedību attiecībā pret bērniem, kā arī izprast bērnu iekšējos konfliktus un uzvedību, fiksēt rehabilitācijas pasākumu ietekmi, un rezultātā-pilnveidot sava un kopīgā darba efektivitāti.

Reflektēšana veido saikni starp izjusto, darīto un vārdiem-izpratni. Tādēļ refleksijas veicināšana ir būtisks aspekts darbā ar FOrMA klientiem kā pieaugušo veidoto attiecību ar bērniem sastāvdaļa. Pieaugušajiem izprotot bērnu uzvedības emocionālo nozīmi un kopīgi ar bērniem to pārrunājot, tiek palīdzēts izprast viņu sarežģīto iekšējo pasauli.

3.1.4. <u>Foršā Māja rehabilitācijas darba modelis praksē</u>			
Bērniem, kuri cietuši no vardarbības un guvuši psiholoģisku traumu:	Personāls piedāvā tādas attiecības ar katru bērnu, kas ir:	Foršā Māja:	
Ir raksturīgi komunicēt caur uzvedību	Noturīgas, resilientas	Īsteno terapeitiskas kopienas modeli	Sadarbojas ar bērnu ģimenēm, institūcijām
Nepieciešamas terapeitiskas/rehabilitējošas attiecības līdz ar empātiju, gādību un emocionālu iesaisti	Konteinējošas	Izprot, ka rotaļai ir būtiska nozīme	Sagatavo un pārrauga visu personālu, kas strādā ar bērniem
Ir potenciāls dzīvot pilnvērtīgi: veselīgi, sociāli un emocionāli labvēlīgi; izglītoties	Cieņpilnas, nenosodošas un bērnus neklasificējošas	Piedāvā bērniem obligāto izglītību	Uzskata, ka atbalsts un profesionālā attīstība ir būtiska visam personālam
Ir nepieciešama citu pieskaņošanās viņiem kā indivīdiem. Uzturēšanos ģimenes vidē viņi var uztvert kā neizturamu, nepanesamu	Autentiskas	Īsteno Traumu izprotošu aprūpi	

4. Sadarbība

4.1. Sadarbība ar bērnu ģimenēm, vecākiem/ aprūpētājiem un pašvaldību

Darba ar bērna vecākiem/aprūpētājiem pamatmērķis ir integrēt bērnu ģimenē: uzturēt viņu saikni ar bērnu pakalpojuma sniegšanas laikā un panākt izmaiņas, lai pēc pilna pakalpojuma saņemšanas bērns varētu pastāvīgi dzīvot ģimenes vidē, kur jūtas droši un tiek atbilstoši apmierinātas viņa būtiskās vajadzības. Tādēļ pakalpojuma sniegšanas kontekstā būtiski ir noteikt atbildības sfēras. Darbs ar bērnu pamatā ir FOrMA kompetencē, bet darbs ar vidi bērna dzīvesvietā-sociālā dienesta kompetencē. Darbs ar vecākiem/aprūpētājiem - dalīti starp ForMA un pašvaldības sociālo dienestu. FOrMA var nodrošināt atsevišķas speciālistu konsultācijas vecākiem/aprūpētājiem, palīdzot viņiem izprast un pieņemt bērnu būtiskās vajadzības, kā arī novērtēt un attīstīt pašu vecāku/aprūpētāju prasmes un trenēt viņus attiecību kvalitātes ar bērnu pilnveidošanai. Citus aspektus, kas var ietekmēt bērnam drošu atrašanos ģimenes vidē (piemēram, vecāku atkarību ārstēšanu, pāra vai individuālo psihoterapiju, apmācīšanu utt.) risināt uzņemas sociālais dienests.

Vecāku prasmju aprūpēt un audzināt bērnu novērtēšanai FOrMA izmanto Allažu bērnu un ģimenes atbalsta centrā izstrādātu metodi “ Vecāku zināšanu un prasmju bērnu audzināšanā, vecāku un bērnu attiecību un vecāku motivācijas papildināt zināšanas, pilnveidot prasmes un uzlabot attiecības ar bērnu novērtējums”.

3. Attēls. Novērtējamo vecāku zināšanu un prasmju bērnu audzināšanā un motivācijas tās attīstīt pazīmju struktūra

Visa novērtēšanā iegūtā informācija par bērna vecākiem/aprūpētājiem tiek apkopota, sistēmiski analizēta un iestrādāta FOrMA rehabilitācijas darba plānā un sadarbības ar pašvaldības sociālo dienestu plānā.

Lai darbs ar ģimeni būtu efektīvs, t.i., notiktu sagaidāmās pārmaiņas, ir nepieciešams izvērtēt:

1. Vai izmaiņas vecākos/aprūpētājos ir sasniedzamas ar bērna attīstības gaitu samērojamā laika posmā?
2. Vai vecāku/aprūpētāju kapacitāte mainīties atsver riskus bērnam?

Šim nolūkam FOrMA izmanto Lielbritānijā izstrādātās vecāku kapacitātes mainīties monitorēšanas metodes *c-Change* principus.

[\(https://www.interfaceenterprises.co.uk/training/skills-training/c-change-capacity-to-change/\)](https://www.interfaceenterprises.co.uk/training/skills-training/c-change-capacity-to-change/)

Gadījumos, kad iegūtā informācija liecina par nelabvēlīgu vecāku/aprūpētāju situāciju, FOrMA sadarbojas ar bāriņtiesu un nepieciešamības gadījumā sniedz atbalstu iespējamajiem citiem bērna aprūpētājiem.

4.2. Rehabilitācijas darba plānošana

Pirms rehabilitācijas darba uzsākšanas sadarbībā ar attiecīgajiem sociālajiem dienestiem tiek ievākta informācija saskaņā ar struktūru, ko rekomendē Labklājības ministrijas izstrādātais metodiskais materiāls sociālajam darbam ar vardarbībā cietušām un vardarbību veikušām personām, 4.3. nodaļā. Izvērtējuma struktūras fokusā ir bērna labklājību nosakošās pamata 3 dimensijas: Bērna attīstības vajadzības; Vecāku audzināšanas prasmes; Ģimenes un apkārtējās vides faktori.

Balstoties uz visu izvērtēšanas informāciju tiek izveidots sākotnējais sociālās rehabilitācijas plāns katram bērnam.

Pirmajās nedēļās kopš ievietošanas FOrMA tiek padziļināti iepazītas un izvērtētas bērna būtiskās vajadzības. Katra bērna sociālās funkcionēšanas novērtēšanai tiek izmantota adaptēta no *The Mulberry Bush School* izstrādātā novērtējuma skala.

FOrMA veic arī bērna vecāku/aprūpētāju prasmju audzināt bērnu un attiecību ar bērnu novērtēšanu saskaņā ar oriģināli izstrādātu novērtēšanas metodi (aprakstīts šai tekstā augstāk)

Kad ir izanalizēta visa informācija un minētajos novērtējumos iegūtie dati, tiek noteiktas konkrēto risināmo problēmu prioritātes un termiņi, izveidots sociālās rehabilitācijas pamata plāns, kas organizē FOrMA darbu ar bērnu un bērna-vecāku/aprūpētāju mijiedarbības pilnveidošanu, kā arī tiek precizēti sadarbības ar pašvaldībām aspekti.

5. Sociālā rehabilitācijas pakalpojuma “Foršā Māja” sniegšanas vieta

FORMA ēka atrodas Kārļzemniekos, Inčukalna pagastā.

Kārļzemnieki atrodas gleznainā vietā pie Inčukalna Velnas. Blakus ir parks/mežs ar Mednieku spēka taku, kurā iespējamas ikdienas pastaigas un laika pavadīšana dabā. <https://www.redzet.redzet.lv/photo/mednieku-speka-taka-incukalna-A-021-22>,. Šīs takas teritorijā ir izbūvētas dažādas aktivitāšu iespējas.

Pie ēkas un tās tuvumā tiek veidots spēļu/sporta laukums klientiem.

Inčukalnā (3,5 km no centra) atrodas sporta komplekss ar baseinu, spēka zāli un sporta zāli, kur iespējamas gan individuālas, gan grupu nodarbības dažāda vecuma bērniem. Inčukalnā ir mūzikas un mākslas skola, kurā izanalizējot klienta vajadzības un vēlmes, iespējama individuāla bērna apmācība

5.1. FORMA vide: teritorija, ēka un telpas

„Kārļzemnieki 7” telpas ir pakalpojuma saturam atbilstoši aprīkotas, atbilst publisko būvju būvnormatīvos attiecīgajām telpām noteiktajām prasībām un tās ir piemērotas un aprīkotas atbilstoši to lietošanas mērķim, ievērojot klientu vecumu un funkcionālo stāvokli.

Ēkā ir pieejamas 8 individuālas guļamistabas bērniem, kā arī telpas dažādām grupu nodarbībām, ēdamzāle un kabineti speciālistiem.

Katram bērnam tiek sniegts atbalsts iekārtot un individualizēt viņa guļamistabu atbilstoši viņa interesēm un personīgajai identitātei.

Pie ēkas un tuvajā apkārtnē ir piemērota vide, kur bērni kopā ar personālu var piedalīties dažādās aktivitātēs, sportot, doties pastaigās.

Telpas, kas paredzētas darbam ar visu ģimeni,- bērnam un viņa vecākiem/aprūpētājiem, -mijiedarbības pilnveidošanai un kopīgām aktivitātēm, kā arī nakšņošanai, atrodas Allažos.

6. Bērnu drošības uzturēšana

FORMA Iekšējās kārtības noteikumi un personāla amatu apraksti ir izstrādāti tā, lai bērnu drošība un aizsardzība būtu visaugstākā prioritāte.

Atbilstoša personāla/bērnu skaita proporcija un personāla sagatavotība nodrošina bērnu drošību pārliecinoši un efektīvi.

Par bērnu drošību, kas varētu būt saistīta ar viņu izaicinošu uzvedību citam pret citu vai sevi apdraudošu uzvedību, rūpējas personāls, kas, ikdienā ir kopā ar bērniem (audzinātāji, pedagogi, pedagogu asistenti). Personāls ir apguvis *Team Teach* apmācību, kas paredz efektīvu ārējas regulācijas nodrošināšanu, savlaicīgi deeskalējot problēmsituācijas. Nepieciešamības gadījumā tiek veikta bērnam saudzīga, pasargājoša fiziska iejaukšanās no pieaugušo puses, proporcionāli bērna pašregulācijas spējai. Jo mazāk bērns pats tiek galā, jo vairāk palīdz pieaugušais.

Allažu bērnu un ģimenes atbalsta centra speciālisti un darbinieki ir apguvuši kursu Bērnu tiesību aizsardzībā, kurš iekļauj sevī zināšanas par bērnu drošību, kā arī apzinās, ka ir atbildīgi par bērna veselības un dzīvības aizsardzību, bērna drošību, kvalificētu pakalpojumu sniegšanu un bērna tiesību ievērošanu.

FOrMA rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanas laikā, nav pieļaujama bērna atrašanās iestādē vai ārpus iestādes teritorijas bez personāla klātbūtnes. Lai novērstu iespēju bērnam bez uzraudzības izklūst no iestādes, ārdurvīm ir uzstādītas speciālas čipu slēdzenes.

6.1. Bērna privātās dzīves neaizskaramības nodrošināšana, ētikas principu ievērošana un darbība bērna labākajās interesēs.

Katram FOrMA klientam tiks nodrošināta individuāla dzīvojamā istaba, kuru bērns ar atbalsta personu palīdzību iekārtos un noformēs atbilstoši savām interesēm un ērtībām.

Visa FOrMA darbība ir plānota, ievērojot Bērnu tiesību aizsardzības likumu.

6.2. Ierosinājumu un sūdzību iesniegšanas kārtība

Sūdzības un ierosinājumi ir iesniedzami FOrMA vadītājai Aelitai Ziemelei: aelita@allazuatbalstacentrs.lv

7. Izglītošana

Visiem FOrMA klientiem tiek nodrošināta viņu vecumam un spēju līmenim atbilstoša obligātā izglītība, kas pakārtota rehabilitācijas kopējam mērķim.

Bērnu izglītošana notiek sadarbībā ar Siguldas novada izglītības pārvaldi. Uz pakalpojuma saņemšanas laiku bērns tiek reģistrēts vietējā izglītības iestādē, kura nodrošina metodisko atbalstu FOrMA izglītojošajam personālam: pedagogiem un pedagogu asistentiem

Mācības notiek uz vietas, FOrMA telpās. Rehabilitācijas noslēguma posmā, izvērtējot individuāli katru gadījumu, bērns tiks gatavots tam, lai turpinātu izglītību savam vecumposmam un spējām atbilstošā izglītības iestādē, saņemot nepieciešamo atbalstu.

8. Veselības aprūpe

Paredzēts, ka visi FOrMA klienti tiek reģistrēti pie vietējā ģimenes ārsta. Informācija par bērna veselības stāvokli un tās pilnvērtīga novērtēšana ir būtiska, uzņemot bērnu pakalpojumā un rehabilitācijas darba plānošanā.

FOrMA dienas kārtība un vide ir pārdomāta un mērķtiecīgi iekārtota, lai nodrošinātu bērnu psihiskajai un fiziskajai veselībai nepieciešamos pamata nosacījumus: veselīgs miegs, sabalansēts un pilnvērtīgs uzturs, atbilstoša fiziska noslodze.

FOrMA stingri ierobežo “ekrānu” lietošanu, tai skaitā virtuālu attiecību veidošanu.

Nepieciešamības gadījumā bērni saņem ārstu izrakstītos medikamentus un tiek ievērotas viņu rekomendācijas. FOrMA rūpējas par to, lai visi iesaistītie, arī mediķi, būtu lietas kursā par FOrMA darba modeli un piedalītos informācijas abpusējā apmaiņā.

FOrMA atbalsta maksimāli individualizētu pieeju jebkurā bērna aprūpes aspektā.

Sociālie audzinātāji ir apmācīti pirmās palīdzības sniegšanā